



Верховний
Суд

Актуальна судова практика Верховного Суду в справах про банкрутство

Олександр Банасько

Суддя судової палати для розгляду справ про банкрутство
Касаційного господарського суду у складі Верховного Суду

I Національний форум
Неплатоспроможність та банкрутство в
Україні. Виклики воєнного часу

Зміст

1. Процесуальний статус арбітражного керуючого, винагорода арбітражного керуючого.
2. Мораторій.
3. Розгляд справ в межах справи про банкрутство. Підвищений стандарт доказування.
4. Позовна давність.
5. Визнання недійсними правочинів.
6. Субсидіарна та солідарна відповідальність.
7. Ліквідаційна процедура.

Кодекс України з процедур банкрутства – продебіторський чи прокредиторський ?

21 жовтня 2019 року введено в дію Кодекс України з процедур банкрутства (далі – Кодекс), а Закон України "Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом" (далі – Закон) втратив свою чинність.

Господарським судам необхідно здійснювати розгляд справ про банкрутство відповідно до нових правил передбачених Кодексом.

(див. пункти 2, 4 Прикінцевих та перехідних положень КУзПБ)

Цей Кодекс встановлює умови та порядок відновлення платоспроможності боржника - юридичної особи або визнання його банкрутом з метою задоволення вимог кредиторів, а також відновлення платоспроможності фізичної особи.

(преамбула КУзПБ)

Застосування судами законодавства про банкрутство зобов'язує суди відповідно до частини першої статті 3 ГПК України також використовувати відображені у нормах цього законодавства особливі принципи інституту неплатоспроможності **для забезпечення мети законодавства про банкрутство - якнайповнішого задоволення вимог кредиторів боржника**

(п.91 постанови КГС ВС від 23.12.2021 у справі № 924/1155/18).

1. Процесуальний статус арбітражного керуючого, винагорода арбітражного керуючого.

Щодо відсторонення арбітражного керуючого від виконання повноважень

Постанова судової палати з розгляду справ про банкрутство КГС у складі ВС від 20.05.2021 у справі № 922/3369/19

- судовими рішеннями, що підлягають касаційному оскарженню в порядку абз. 2 ч. 3 ст. 9 КУзПБ, можуть бути тільки постанови апеляційного господарського суду;
- процесуальна можливість спільного касаційного оскарження в порядку абз. 2 ч. 3 ст. 9 КУзПБ внаслідок включення скарги на постанови апеляційних господарських судів, ухвалені за результатами оскарження ухвал господарського суду у справах про банкрутство, які не підлягають оскарженню окремо, до касаційної скарги на ухвали, постанови у справах про банкрутство, що підлягають оскарженню, **може бути застосована тільки до касаційного оскарження тих судових рішень** (постанов апеляційного господарського суду) в процедурах банкрутства, які стосуються не вирішення спорів, а розв'язання специфічних питань, притаманних саме процедурам банкрутства;
- КУзПБ не передбачає процесуальної можливості включення скарги на постанови апеляційних господарських судів, ухвалені за результатами оскарження ухвал, рішень господарського суду за правилами ст. 7 КУзПБ (у порядку позовного провадження) у межах справи про банкрутство, до касаційної скарги на ухвали, постанови у справах про банкрутство, що підлягають оскарженню згідно із ч. 3 ст. 9 КУзПБ, і навпаки.

Відповідно до абз. 3 ч. 4 ст. 28 КУзПБ комітет кредиторів має право у будь-який час звернутися до господарського суду з клопотанням про відсторонення арбітражного керуючого від виконання повноважень незалежно від наявності (таких) підстав.

Господарський суд, розглядаючи клопотання комітету кредиторів про відсторонення арбітражного керуючого від виконання повноважень **без зазначення підстав, зобов'язаний** поряд із встановленням обставин дотримання порядку скликання та проведення загальних зборів та/або комітету кредиторів, законності обрання / формування загальними зборами кредиторів комітету кредиторів, ухвалення зборами кредиторів чи комітетом кредиторів рішення та реалізації цього рішення шляхом подання відповідного клопотання до господарського суду в порядку ч. 4 ст. 28 КУзПБ **вжити заходів для запобігання зловживанню процесуальними правами.**

Звернення до господарського суду з клопотанням про відсторонення арбітражного керуючого від виконання повноважень **зборами кредиторів, а не комітетом кредиторів не є порушенням** приписів абз. 3 ч. 4 ст. 28 КУзПБ.

N.b. – червоним виділено зміни до Кодексу згідно із Законом від 20.03.2023 № 2971-IX

Щодо укладення договору з АК на авансування винагороди (стаття 116 КУзПБ)

Постанова КГС у складі ВС від 19.11.2020 у справі № 910/726/20

Колегія суддів касаційного суду погоджується з правильністю таких висновків апеляційного суду з огляду на те, що законодавцем обрано спосіб врегулювання неплатоспроможності фізичної особи виключно за заявою боржника. При цьому, Законом України "Про судовий збір" не передбачено сплати судового збору за подання заяви фізичною особою про порушення справи про банкрутство. Зазначене обґрунтовує виконання державою свого позитивного обов'язку забезпечення доступу неплатоспроможних фізичних осіб до правосуддя у справах про банкрутство у спосіб не встановлення для таких фізичних осіб ставок судового збору за звернення із заявою про відкриття провадження у справі про банкрутство. Разом з тим, законодавцем не передбачено жодних альтернативних можливостей авансуванню на депозитний рахунок суду оплати послуг керуючого реструктуризацією за три місяці виконання ним повноважень, що є гарантією з боку держави оплати праці цією особою на час формування реєстру вимог кредиторів у справі про банкрутство та відповідає гарантіям на оплату праці відповідно до частин другої, шостої статті 43 Конституції України.

Зазначене не позбавляє можливості боржника (фізичної особи) укласти угоду з арбітражним керуючим, який погодиться на умовах відстрочення оплати до реалізації майна боржника виконувати повноваження керуючого реструктуризацією у справі про банкрутство цієї особи та відповідного звернення обох осіб (боржника та арбітражного керуючого) до суду про призначення його керуючим реструктуризацією у справу про банкрутство фізичної особи, яке подається разом із заявою про відкриття провадження у справі про банкрутство. Місцевий суд може розглянути подані документи, як альтернативу мирного врегулювання правовідносин з оплати винагороди арбітражному керуючому, та прийняти відповідне рішення про можливість задоволення заяви боржника, дослідивши всю сукупність наданих ним доказів на обґрунтування неплатоспроможності фізичної особи.

Щодо авансування винагороди арбітражному керуючому

Постанова КГС у складі ВС від 24.09.2020 у справі № 910/2629/20

Статті 115, 116 Кодексу України з процедур банкрутства

Обов'язок боржника авансувати винагороду арбітражного керуючого до звернення з відповідною заявою до суду встановлено КУзПБ, і подання доказів авансування є обов'язковою умовою, визначеною статтею 116 зазначеного Кодексу. При цьому ані КУзПБ, ані інші діючі норми чинного законодавства **не передбачають права боржника бути звільненим від авансування винагороди арбітражному керуючому при поданні такої заяви**, а також умов, за яких суд може відстрочити, розстрочити чи звільнити заявника від здійснення авансування винагороди арбітражному керуючому.

Щодо авансування винагороди арбітражному керуючому

Постанова КГС у складі ВС від 23.11.2020 у справі № 922/1734/20

Статті 115, 116 Кодексу України з процедур банкрутства

Зважаючи на юридичну природу винагороди арбітражного керуючого, звільнення від її сплати не вплине на баланс інтересів держави та заявника у справі, оскільки є лише платою суб'єкту незалежної професійної діяльності за виконання ним своїх обов'язків. Водночас звільнення заявника від авансування такої винагороди на етапі подання заяви позначиться на балансі інтересів боржника та арбітражного керуючого, позбавивши останнього права на своєчасне отримання винагороди в останній день кожного календарного місяця виконання ним повноважень (абзац п'ятий статті 3 КУзПБ). **Жодних положень, умов та підстав, за яких суд може відстрочити, розстрочити або звільнити заявника від здійснення авансування винагороди арбітражному керуючому чинним законодавством України не передбачено.**

Щодо стягнення з кредиторів грошової винагороди та витрат арбітражного керуючого

Постанова КГС у складі ВС від 14.12.2021 у справі № 902/626/20

Надання послуг арбітражного керуючого, як суб`єкта незалежної професійної діяльності, повинно відбуватися на платній основі.

Кредитори як споживачі послуг арбітражного керуючого, які очікують на результат його діяльності, **мають усвідомлювати, що арбітражний керуючий в свою чергу правомірно очікує на отримання передбаченої законом грошової винагороди у зв'язку із належним здійсненням ним повноважень розпорядника майна, ліквідатора, керуючого санацією, керуючого реструктуризацією, керуючого реалізацією у конкретній справі, оплата грошової винагороди у випадку неможливості здійснення її оплати з інших джерел має покладатися на кредиторів (кредитора) неплатоспроможного боржника.**

При цьому, **можливість покладення на кредиторів передбаченої законом грошової винагороди арбітражного керуючого у зв'язку із належним здійсненням ним повноважень керуючого реструктуризацією, керуючого реалізацією, у разі якщо провадження у справі про неплатоспроможність фізичної особи триває після закінчення авансованих заявником коштів, повинна стимулювати кредиторів боржника здійснювати належний контроль за діяльністю арбітражного керуючого, приймати активну участь у такому провадженні та ухилятися від зловживання своїми правами і нехтування обов'язками, що, зокрема, може мати наслідком недопущення безпідставного затягування розгляду справи.**

З огляду на викладене, відмінність боржників яка виражається у різному статусі юридичних та фізичних осіб і застосування до них різних процедур передбачених Кодексом України з процедур банкрутства, **жодним чином не може нівелювати право арбітражного керуючого на отримання передбаченої законом винагороди та на відшкодування його витрат.**

Щодо стягнення з кредиторів грошової винагороди та витрат арбітражного керуючого

Постанова Великої Палати Верховного Суду від 19.04.2023 у справі № 5002-17/1718-2011

Якщо процедура банкрутства триває після закінчення коштів, авансованих заявником відповідно до абзацу шостого частини другої статті 30 КУзПБ, або таке авансування не здійснювалося через інше правове регулювання на час ініціювання процедури банкрутства, фонду для авансування грошової винагороди та відшкодування витрат арбітражного керуючого кредиторами не створено, а коштів, одержаних у результаті господарської діяльності боржника або від продажу його майна, яке не перебуває в заставі, недостатньо для оплати послуг арбітражного керуючого та його витрат, подаючи на затвердження звіт про нарахування та виплату грошової винагороди, здійснення та відшкодування витрат арбітражного керуючого за підсумками ліквідаційної процедури, ліквідатор не може бути позбавлений права звернутися до суду із заявою про стягнення з кредиторів банкрута коштів на оплату його грошової винагороди за період виконання повноважень та відшкодування його витрат у справі. Беручи до уваги принцип пропорційності задоволення вимог кредиторів, суд покладає витрати на оплату послуг ліквідатора та його витрати на кредиторів у справі про банкрутство пропорційно до розміру визнаних кредиторських вимог за наявності на те правових підстав.

Така практика покладення судом на кредиторів витрат за оплату послуг арбітражного керуючого (ліквідатора) у справах про банкрутство залишається єдиним можливим засобом дотримання принципу оплатності послуг арбітражного керуючого відповідно до приписів статті 43 Конституції України та статті 30 КУзПБ у випадках, якщо кредитори не утворюють за власною ініціативою фонду оплати послуг ліквідатора та відсутні кошти боржника від реалізації його активів, а провадження у справі про банкрутство має бути завершеним.

2. Мораторій, підвищений стандарт доказування.

Щодо автоматичного припинення дії мораторію після спливу 170 днів

Постанова судової палати з розгляду справ про банкрутство КГС у складі ВС від 22.09.2021 у справі № 905/1923/15

Рішенням Господарського суду Донецької області від **05.07.2016** позовні вимоги ПАТ "Сбербанк" до ТОВ "Маріупольський млинкомбінат", за участю третьої особи, яка не заявляє самостійних вимог на предмет спору, на стороні відповідача - ТОВ "Золотий Урожай", про звернення стягнення на предмет іпотеки за договором іпотеки від 06.03.2012 в рахунок погашення заборгованості за договором про відкриття кредитної лінії №26-Н/12/24/ЮО/КЛ від 06.03.2012 задоволено частково.

21.09.2016 на виконання вказаного рішення Господарським судом Донецької області, з урахуванням постанови Донецького апеляційного господарського суду від 12.09.2016, видано відповідні накази.

25.09.2017 постановою державного виконавця ВПВР Департаменту ДВС МЮ України відкрито виконавче провадження.

Ухвалою Господарського суду Донецької області від **02.12.2019** у справі №905/2382/18 за заявою АТ "Сбербанк" відкрито провадження у справі про банкрутство ТОВ "Маріупольський млинкомбінат"; визнано грошові вимоги АТ "Сбербанк".

Постановою від **16.07.2020** зупинено вчинення виконавчих дій при примусовому виконанні наказу Господарського суду Донецької області від 21.09.2016 №905/1923/15 у виконавчому провадженні № 54778047.

Ухвалою Господарського суду Донецької області від **17.08.2020** у задоволенні скарги АТ "Сбербанк" на дії державного виконавця відділу примусового виконання рішень Департаменту державної виконавчої служби Міністерства юстиції України Медведєва О.В. відмовлено.

Постановою Східного апеляційного господарського суду від **13.10.2020** ухвалу Господарського суду Донецької області від 17.08.2020 у справі №905/1923/15 скасовано, зобов'язано виконати виконавчий документ.

Постановою КГС ВС від **22.09.2021** постанову суду апеляційної інстанції скасовано, ухвалу суду першої інстанції залишено в силі.

Щодо автоматичного припинення дії мораторію після спливу 170 днів

Постанова судової палати з розгляду справ про банкрутство КГС у складі ВС від 22.09.2021 у справі № 905/1923/15

Відповідно до частини восьмої статті 41 КУзПБ дія мораторію припиняється з дня закриття провадження у справі про банкрутство. Щодо задоволення забезпечених вимог кредиторів за рахунок майна боржника, яке є предметом забезпечення, **дія мораторію припиняється автоматично після спливу 170 календарних днів з дня введення процедури розпорядження майном, якщо господарським судом протягом цього часу не було винесено постанову про визнання боржника банкрутом або ухвалу про введення процедури санації.**

У частині шостій статті 41 КУзПБ закріплено, що задоволення забезпечених вимог кредиторів за рахунок майна боржника, яке є предметом забезпечення, **здійснюється лише в межах провадження у справі про банкрутство.**

З метою дотримання принципу судового контролю у відносинах неплатоспроможності та банкрутства, зважаючи на відсутність нормативного врегулювання співвідношення процедур виконавчого провадження та процедур банкрутства, з огляду на мету та цілі КУзПБ, такими, що відповідають положенням чинного законодавства України, можна вважати лише ті дії державного виконавця щодо звернення стягнення на майно боржника, **які були дозволені (санкціоновані) судовим рішенням (ухвалою суду) в межах справи про банкрутство.**

Отже, після спливу 170 днів з дня введення процедури розпорядження майном, якщо господарським судом протягом цього часу не було винесено постанову про визнання боржника банкрутом або ухвалу про введення процедури санації, **задоволення забезпечених вимог кредиторів за рахунок майна боржника, яке є предметом забезпечення, має здійснюватися за ухвалою суду, у провадженні якого перебуває справа про банкрутство, постановленою господарським судом за результатом розгляду заяви кредитора, вимоги якого є забезпеченими.**

Щодо поняття стадія продажу майна

Постанова судової палати з розгляду справ про банкрутство КГС у складі ВС від 14.05.2020 у справі № 903/69/18

26.10.2016 ВПВР Управління ДВС ГТУЮ у Львівській області було відкрито виконавче провадження № 52752479 з примусового виконання виконавчого листа про звернення стягнення на предмет іпотеки за договором іпотеки.

01.12.2016 на вебсайті ДП СЕТАМ було опубліковано оголошення про реалізацію у межах виконавчого провадження № 52752479 лоту № 186132 – предмета іпотеки.

28.02.2018 ухвалою Господарського суду Волинської області було відкрито провадження у справі про банкрутство ТОВ "ІНВЕСТ+", введено мораторій на задоволення вимог кредиторів боржника, введено процедуру розпорядження майном боржника.

30.07.2018 стягувач звернувся до ДВС із заявою про придбання предмета іпотеки за початковою ціною, шляхом заліку своїх вимог в рахунок ціни продажу на підставі якої 29.08.2018 державним виконавцем було складено акт про реалізацію предмета іпотеки.

29.07.2019 ліквідатор подав до суду заяву в котрій просив суд визнати протиправним та скасувати результати електронних торгів, визнати протиправним та скасувати акт про реалізацію предмет іпотеки та свідоцтво про придбання майна з прилюдних торгів.

12.09.2019 ухвалою Господарського суду Волинської області, залишеною без змін постановою Північно-західного апеляційного господарського суду від 31.10.2019, заяву ліквідатора ТОВ "ІНВЕСТ+" арбітражного керуючого Рабана Микити Тарасовича задоволено.

Постановою ВС від 14.05.2020 оскаржувані судові рішення залишено без змін.

Щодо поняття стадія продажу майна

Постанова судової палати з розгляду справ про банкрутство КГС у складі ВС від 14.05.2020 у справі № 903/69/18

Правовий аналіз положень частини третьої статті 19 Закону про банкрутство та статті 49 Закону України “Про іпотеку” свідчить, що **зміст поняття “стадія продажу майна”** (частина третя статті 19 Закону про банкрутство) **не включає в себе процедуру придбання предмета іпотеки за початковою ціною шляхом заліку своїх забезпечених вимог в рахунок ціни майна** (частина перша статті 49 Закону України “Про іпотеку”), оскільки правовим наслідком реалізації іпотекодержателем цього права, визначеного статтею 49 Закону України “Про іпотеку”, є не продаж йому предмета іпотеки, а припинення забезпеченого іпотекою зобов’язання шляхом заліку вимог в рахунок ціни майна. Таким чином, у такій ситуації, тобто при придбанні у порядку статті 49 Закону України “Про іпотеку” предмета іпотеки іпотекодержателем, який є забезпеченим кредитором у справі про банкрутство, **жодного прояву засад конкуренції, характерної для продажу майна в розумінні положень Закону про банкрутство, немає.**

У такому випадку дія мораторію на задоволення вимог кредиторів поширюється на спірні правовідносини.

Щодо дії мораторію на вимоги забезпечених кредиторів

Постанова КГС у складі ВС від 01.10.2020 у справі № 910/17501/19

12.09.2019 приватним виконавцем відкрито виконавче провадження з виконання виконавчого листа №759/13688/15-ц від 31.03.2017 за №60048546 та в цей же день накладено арешт на спірну квартиру боржника, проведено оцінку майна - квартири; продаж предмета іпотеки у виконавчому провадженні з електронних торгів розпочато **20.11.2019** за ціною продажу 926 815 грн., однак торги не відбулися, у зв'язку з відсутністю допущених учасників торгів; повторні електронні торги з продажу спірної квартири призначено на **03.01.2020** за ціною 741 452 грн.

23.12.2019 відкрито провадження у справі про неплатоспроможність боржника, введено мораторій на задоволення вимог кредиторів.

28.12.2019 винесено постанову про зупинення виконавчих дій, яке було поновлено на підставі заяви стягувача **12.02.2020**.

03.03.2020 електронні торги не відбулися і на підставі заяви банку-стягувача оформлено акт про реалізацію предмета іпотеки за яким квартира перейшла у власність банку.

04.03.2020 надійшла скарга на рішення приватного виконавця про визнання неправомірним та скасування акту про реалізацію предмета іпотеки.

Ухвалою суду першої інстанції від **27.04.2020** залишеною без змін постановою апеляційної інстанції від **06.07.2020** відмовлено в задоволенні скарги.

КГС ВС постановою від **01.10.2020** судові рішення скасував та направив справу на новий розгляд.

Щодо дії мораторію на вимоги забезпечених кредиторів

Постанова КГС у складі ВС від 01.10.2020 у справі № 910/17501/19

[Стаття 121 Кодексу України з процедур банкрутства](#)

У разі відкриття провадження у справі про неплатоспроможність фізичної особи, на рухоме (нерухоме) майно якої звертається стягнення за її зобов'язаннями перед третіми особами, **переважному застосуванню підлягають приписи частини четвертої статті 121 КУзПБ щодо задоволення вимог кредиторів (стягувачів) за рахунок заставного майна боржника в межах провадження у справі про неплатоспроможність.**

Винятками із спеціального регулювання порядку задоволення вимог кредиторів за рахунок майна боржника згідно з частиною четвертою статті 121 КУзПБ **є два випадки**: якщо на момент відкриття провадження у справі про неплатоспроможність виконавче провадження перебуває на стадії розподілу стягнутих з боржника грошових сум, у тому числі одержаних від продажу майна боржника; якщо майно перебуває на стадії продажу з моменту оприлюднення інформації про продаж.

Щодо дії мораторію на вимоги забезпечених кредиторів

Постанова КГС у складі ВС від 10.09.2020 у справі № 902/227/20

Статті 115, 116 Кодексу України з процедур банкрутства

Пунктом 1 частини другої статті 115 КУзПБ встановлено, що боржник має право звернутися до господарського суду із заявою про відкриття провадження у справі про неплатоспроможність у разі, якщо розмір прострочених зобов'язань боржника перед кредитором (кредиторами) становить не менше 30 розмірів мінімальної заробітної плати. **Перелік підстав, визначених частиною другою статті 115 КУзПБ для порушення провадження у справі про банкрутство фізичної особи, не є вичерпним**, оскільки пунктом 4 частини другої зазначеної статті передбачено можливість "існування інших обставин, які підтверджують, що найближчим часом боржник не зможе виконати грошові зобов'язання чи здійснювати звичайні поточні платежі (загроза неплатоспроможності)".

Метою законодавця при введенні процедури банкрутства фізичних осіб було створення правового механізму, який дозволить фізичній особі – боржнику реструктурувати свої боргові зобов'язання та перевести їх з іноземної валюти у національну валюту України, для унеможливлення негайної реалізації житла фізичних осіб, переданого в іпотеку банкам за валютними кредитами. Отже, **така процедура є спеціальною та має застосовуватися переважно щодо інших процедур звернення стягнення на іпотечне майно у випадку ініціювання боржником провадження у справі про банкрутство.**

Щодо дії мораторію на вимоги забезпечених кредиторів

Постанова КГС у складі ВС від 07.07.2022 у справі № 5009/4799/12

Водночас, АТ "Ощадбанк" у зв'язку із здійсненням процедури погашення боргів фізичної особи ОСОБА_1 був обмежений у можливостях вільно обирати способи та процедуру звернення стягнення на передане у заставу (іпотеку) майно, а також в особливостях задоволення своїх вимог - лише у порядку, передбаченому КУзПБ, оскільки відповідно до частини четвертої статті 121 КУзПБ задоволення вимог кредиторів за рахунок майна боржника, яке є предметом забезпечення, допускається лише в межах провадження у справі про неплатоспроможність, крім випадків перебування виконавчого провадження на стадії розподілу стягнутих з боржника грошових сум, у тому числі одержаних від продажу майна боржника, або перебування майна на стадії продажу з моменту оприлюднення інформації про продаж.

Щодо дії мораторію на вимоги забезпечених кредиторів

Постанова КГС у складі ВС від 14.09.2021 у справі № 908/2536/20

23.09.2019 приватним виконавцем відкрито виконавче провадження по виконанню виконавчого документа про стягнення заборгованості з боржника за кредитним договором.

23.09.2020 в системі електронних торгів «Сетам» опубліковано аукціон про продаж майна боржника, який 23.10.2020 не відбувся.

20.10.2020 відкрито провадження у справі про неплатоспроможність Оселедчика Сергія Юрійовича, введено мораторій на задоволення вимог кредиторів.

28.10.2020 арбітражний керуючий направив приватному виконавцю лист про зупинення виконавчих дій.

02.11.2020 в системі електронних торгів «Сетам» опубліковано аукціон про продаж майна боржника на 02.12.2020.

11.11.2020 арбітражний керуючий звернувся до суду з клопотанням про зупинення вчинення виконавчих дій та скасування аукціону з продажу майна боржника.

12.11.2020 Господарський суд Запорізької області виніс ухвалу (залишену без змін постановою Центрального апеляційного господарського суду від **29.03.2021** про задоволення клопотання арбітражного керуючого.

14.09.2021 ВС залишив оскаржувані судові рішення без змін.

Щодо дії мораторію на вимоги забезпечених кредиторів

Постанова КГС у складі ВС від 14.09.2021 у справі № 908/2536/20

Після введення мораторію у справі про неплатоспроможність боржника – фізичної особи усі дії щодо індивідуального задоволення вимог кредитора, які вчиняються поза межами процедур неплатоспроможності боржника – фізичної особи, **мають припинитися негайно і на будь-якій стадії такого процесу з метою передання майна боржника під контроль суду у справі про неплатоспроможність.**

Тому є незаконним подальше, після відкриття провадження у справі про неплатоспроможність боржника, вчинення приватним виконавцем виконавчих дій з примусового виконання виконавчого листа щодо стягнення з боржника на користь кредитора заборгованості з публікацією оголошення про проведення аукціону з продажу майна боржника через поширення застосованого щодо боржника мораторію на задоволення вимог кредиторів на спірні правовідносини.

Щодо дії мораторію на вимоги забезпечених кредиторів

Постанова КГС у складі ВС від 14.09.2021 у справі № 908/2536/20

За змістом наведених положень, які регламентують процедуру реалізації майна (на яке звернуто стягнення) у виконавчому провадженні з електронних торгів, електронні торги хоча і є єдиним процесом продажу майна, що складається, у разі наявності для цього підстав (частина п'ята статті 61 Закону України "Про виконавче провадження"), з видів торгів (перші, повторні, треті), однак **які в своїй суті є окремими самостійними етапами реалізації майна у виконавчому провадженні з електронних торгів**, кожний з яких, в свою чергу, опосередковують відповідні, послідовно визначені законом, стадії.

З урахуванням цього висновку та за змістом положень, зокрема частини третьої статті 41, частин другої, четвертої статті 121 КУзПБ частини першої, другої статті 61 Закону України "Про виконавче провадження" та абзацу 4 пункту 1 розділу II Наказу Міністерства Юстиції України "Про затвердження Порядку реалізації арештованого майна" від 29.09.2016 № 2831/5 Суд доходить висновку, що **стадія продажу майна розпочинається із моменту оприлюднення інформації про продаж (внесення в систему інформаційного повідомлення про електронні торги) на відповідному етапі торгів**.

При цьому інформація про продаж (внесення в систему інформаційного повідомлення про електронні торги), що була оприлюднена раніше, у межах попереднього етапу реалізації нерухомого майна у виконавчому провадженні - на перших, повторних електронних торгах, якщо вони завершилися, однак нерухоме майно не було реалізовано, з подальшим виставленням цього майна на повторні (треті) електронні торги, не береться до уваги при вирішенні питання, чи вважається такою, що розпочалась, стадія продажу майна з моменту оприлюднення інформації про продаж (внесення в систему інформаційного повідомлення про електронні торги) на відповідному етапі торгів.

У цьому висновку Суд виходить з того, що **кожний із визначених Законом видів електронних торгів з реалізації нерухомого майна у виконавчому провадженні має тотожну з іншими, однак самостійну стадійність**, спрямовану на реалізацію майна боржника та укладення договору купівлі-продажу.

3. Розгляд справ в межах справи про банкрутство.
Підвищений стандарт доказування.

Щодо порядку розгляду позовних вимог з майновими вимогами до боржника заявлених в позовному провадженні після відкриття провадження у справі про банкрутство

Постанова судової палати з розгляду справ про банкрутство КГС у складі ВС від 23.09.2021 у справі № 904/4455/19

Процесуальний закон визначає правило виключної підсудності справ про банкрутство та справ у спорах з майновими вимогами до боржника, стосовно якого відкрито провадження у справі про банкрутство, незалежно від моменту виникнення таких вимог, серед іншого справ за позовами з майновими (грошовими) вимогами до боржника, позовне провадження у яких відкрито до відкриття провадження у справі про банкрутство відповідача, стосовно яких у частині третій статті 7 КУзПБ встановлено **імперативну вимогу їх передачі до господарського суду, в провадженні якого перебуває справа про банкрутство, для розгляду по суті спору в межах цієї справи.**

Приймаючи таку справу за позовом з майновими (грошовими) вимогами до боржника, господарський суд, в провадженні якого перебуває справа про банкрутство, з`ясовує питання щодо заявленя позивачем кредиторських вимог відповідно до частини першої статті 45 КУзПБ та, якщо таку заяву подано позивачем до завершення розгляду позовних вимог, господарський суд **має зупинити провадження у справі за позовом з майновими (грошовими) вимогами до боржника на підставі пункту 5 частини першої статті 227 ГПК України** до набрання законної сили ухвалою суду за результатами розгляду конкурсних вимог такого позивача в порядку КУзПБ.

Після постановлення господарським судом ухвали за результатами розгляду таких вимог позовне провадження у справі з майновими (грошовими) вимогами до боржника, що розглядається в межах справи про банкрутство, **підлягає закриттю повністю або в частині на підставі пункту 2 частини першої статті 175, пункту 3 частини першої статті 231 ГПК України у випадку тотожності суб`єктного складу, предмета і підстав позову.**

У разі незаявленя вимог до боржника у справі про банкрутство справа за позовом з майновими (грошовими) вимогами до боржника, що виникли до відкриття провадження у справі про банкрутство, відповідно до приписів статті 7 КУзПБ має бути розглянута господарським судом, в провадженні якого перебуває справа про банкрутство відповідача, **по суті спору за правилами ГПК України у позовному провадженні в межах справи про банкрутство.**

КУзПБ не встановлює преклюзивного строку для заявленя кредиторами вимог, що виникли до відкриття провадження у справі про банкрутство, однак зволікання кредитора із заявленям конкурсних вимог до боржника у визначеній частиною першою статті 45 КУзПБ тридцятиденний строк, зокрема через розгляд аналогічних вимог у позовному провадженні, в силу приписів частини четвертої цієї статті **звужує обсяг правомочностей такого кредитора, зокрема на заперечення вимог інших кредиторів чи оскарження судових рішень у справі про банкрутство, а також може вплинути на повноту задоволення вимог, адже такі кредитори не мають права вирішального голосу на зборах та комітеті кредиторів, а їх вступ у справу після розрахунків з іншими кредиторами не змінює здійсненого розподілу раніше сплачених коштів.**

Щодо порядку розгляду позовних вимог з майновими вимогами до боржника заявлених в позовному провадженні після відкриття провадження у справі про банкрутство

Постанова судової палати з розгляду справ про банкрутство КГС у складі ВС від 23.09.2021 у справі № 904/4455/19

Системний аналіз положень статей 39, 45, 60, 64 КУзПБ дає підстави для висновку, що судові рішення про задоволення поточних вимог кредитора у справі позовного провадження, що набрало законної сили в порядку ГПК України, **саме по собі не є підставою для набуття стягувачем за цим рішенням правомочностей поточного кредитора в ліквідаційній процедурі боржника та внесення відповідних відомостей до реєстру вимог кредиторів, а тому, і для задоволення таких вимог у ліквідаційній процедурі, адже не є результатом визначеного законодавцем процесуального порядку визнання і задоволення вимог кредиторів у справі про банкрутство - ухвалою суду за результатами розгляду заяви кредитора про визнання грошових вимог до боржника в порядку реалізації норм спеціального закону - статей 39, 60 КУзПБ.**

Саме тому позивач у справі за позовом з **поточними майновими (грошовими) вимогами до боржника**, незалежно від стану (стадії) розгляду його позову, або стягувач за судовим рішенням у такій справі **для задоволення поточних вимог після визнання боржника банкрутом і відкриття ліквідаційної процедури повинен подати письмову заяву з вимогами до боржника, а також документи, що їх підтверджують**, в порядку, визначеному статтею 60 КУзПБ, тобто за власною волею трансформувати позовну вимогу у вимогу поточного кредитора до боржника, що може бути задоволена в ліквідаційній процедурі.

Законодавець не встановив обов'язку забезпеченого кредитора подати заяву про визнання грошових вимог, забезпечених заставою майна боржника, задля їх задоволення у справі про банкрутство, **проте передбачив для забезпеченого кредитора можливість подати таку заяву** стосовно забезпечених вимог, а також **право** на заявлення грошових вимог до боржника, які незабезпечені заставою або за відмови від забезпечення, **що у цих двох випадках мають бути заявлені кредитором та розглянуті судом за загальними правилами для конкурсних або поточних вимог до боржника.**

Тому сам факт подання або неподання забезпеченим кредитором заяви про визнання його грошових вимог до боржника **не може вважатися відмовою позивача від розгляду таких вимог у позовному провадженні чи бути підставою для відмови у задоволенні позову з майновими (грошовими) вимогами заставного кредитора до боржника**, що за загальним правилом має бути розглянутий в межах справи про банкрутство відповідача в порядку статті 7 КУзПБ.

Щодо розгляду скарг на органи ДВС поза межами/в межах справи про банкрутство

Постанова судової палати з розгляду справ про банкрутство КГС у складі ВС від 13.04.2023 у справі № 910/21981/16

Провадження у справі про банкрутство, на відміну від позовного, призначенням якого є визначення та задоволення індивідуальних вимог кредиторів, одним із завдань **має задоволення сукупності вимог кредиторів неплатоспроможним боржником**. При цьому обов'язковим завданням провадження у справі про банкрутство є справедливе задоволення усієї сукупності вимог кредиторів в порядку черговості встановленому законом. Тому провадження у справах про банкрутство **об'єктивно формується на засадах конкуренції кредиторів**.

Раціональність механізму конкурсної процедури полягає саме в тому, що вона надає інструментарій для узгодження прав та інтересів усіх кредиторів, а також забезпечує взаємні права та інтереси сукупності кредиторів і боржника. При цьому інструментом гарантування прав кожного із сукупності кредиторів **є принцип конкурсного імунітету**, за яким кредитор не має права задовольнити свої вимоги до боржника інакше, як в межах відкритого провадження у справі про банкрутство. Кредитори можуть задовольнити свої вимоги за правилами конкретної конкурсної процедури.

Дотримання цього принципу забезпечується, зокрема, **концентрацією судових спорів, стороною яких є боржник, у межах справи про його банкрутство** відповідно до пункту 8 частини першої статті 20 ГПК України та кореспондуючими цій нормі правилами статті 7 КУзПБ.

Щодо розгляду скарг на органи ДВС поза межами/в межах справи про банкрутство

Постанова судової палати з розгляду справ про банкрутство КГС у складі ВС від 13.04.2023 у справі № 910/21981/16

Визначення юрисдикційності усіх майнових спорів господарському суду, який порушив справу про банкрутство, **має на меті як усунення правової невизначеності, так і захист прав кредитора**, який може за умови своєчасного звернення реалізувати свої права й отримати задоволення своїх вимог.

КУзПБ **розширив юрисдикційність** господарському суду спорів, які виникають у відносинах неплатоспроможності боржника та раніше розглядалися судами інших юрисдикцій, визначивши **критерій впливу спору на майнові активи боржника** вирішальним при з'ясуванні питання щодо необхідності його розгляду в межах справи про банкрутство однієї із сторін.

Системний аналіз змісту приписів статті 7 КУзПБ у сукупності із зазначеними нормами ГПК України щодо предметної та територіальної юрисдикції (підсудності) свідчить, що **принцип концентрації в межах справи про банкрутство всіх спорів, у яких стороною є боржник**, щодо майнових спорів з вимогами до боржника та його майна **є універсальним і норми ГПК України чи КУзПБ не встановлюють винятків із цього правила**.

Цей підхід є дієвим **механізмом забезпечення реалізації принципу конкурсного імунітету**, а також **судового контролю у відносинах неплатоспроможності та банкрутства**, за яким усі рішення чи дії, що можуть вплинути на майнові активи боржника, мають бути підконтрольні суду, що здійснює провадження у справі про банкрутство.

Такі рішення, дії або бездіяльність державного виконавця чи іншої посадової особи органу державної виконавчої служби або **приватного виконавця**, що безпосередньо або опосередковано впливатимуть на майнові активи боржника, можуть відбуватися, зокрема, у виконавчих провадженнях, стороною яких є боржник, стосовно якого відкрито провадження у справі про банкрутство.

Щодо розгляду скарг на органи ДВС поза межами/в межах справи про банкрутство

Постанова судової палати з розгляду справ про банкрутство КГС у складі ВС від 13.04.2023 у справі № 910/21981/16

ЄСПЛ зазначає, що провадження в суді та виконавче провадження є відповідно першою та другою стадіями одного провадження. Виконавче провадження не має бути відокремлене від судового, і ці обидва провадження мають розглядатися як цілісний процес.

У разі оскарження рішення, дії або бездіяльності державного виконавця чи іншої посадової особи органу державної виконавчої служби або приватного виконавця, які стосуються виконання судового рішення, ухваленого у спорі за участю боржника в межах справи про банкрутство відповідно до приписів статті 7 КУзПБ, очевидно, що така скарга (заява, позов) підлягає розгляду судом, який розглянув справу в майновому спорі чи іншому спорі з вимогами до боржника як суд першої інстанції (стаття 340 ГПК України), тобто судом, у провадженні якого перебуває справа про банкрутство, навіть за умови, що відповідачем є суб'єкт владних повноважень згідно з абзацом четвертим частини другої цієї норми.

Здійснюючи системне тлумачення приписів статті 7 КУзПБ, підпункту 8 частини першої статті 20 ГПК України, а також статті 339 ГПК України, слід виходити з того, що процедура банкрутства – це спеціальна правова процедура, норми КУзПБ є спеціальними і під час їх зіставлення з нормами загальними вони повинні мати процесуальний пріоритет.

За приписами КУзПБ зміст судового контролю у відносинах неплатоспроможності та банкрутства полягає у тому, що рішення чи дії боржника та третіх осіб, що можуть вплинути на майнові активи боржника, мають бути підконтрольні суду, що здійснює провадження у справі про банкрутство.

Щодо розгляду скарг на органи ДВС поза межами/в межах справи про банкрутство

Постанова судової палати з розгляду справ про банкрутство КГС у складі ВС від 13.04.2023 у справі № 910/21981/16

Телеологічне та лексичне тлумачення приписів пункту 8 частини першої статті 20 ГПК України у взаємозв'язку зі статтею 7 КУзПБ свідчить, що у цих нормах законодавець, застосувавши категорії "справи у спорах з майновими вимогами", "майновий спір", "спір щодо майна" та залишивши перелік таких спорів відкритим, визначив **передумови для реалізації судом**, у провадженні якого перебуває справа про банкрутство, **функції судового контролю щодо максимально широкого кола правовідносин за участю боржника та щодо його майна**.

Повноваження господарського суду, в провадженні якого перебуває справа про банкрутство, щодо здійснення відповідного судового контролю поширюються і на правовідносини з примусового виконання судових рішень та рішень інших органів (посадових осіб) у виконавчому провадженні, що передбачає звернення стягнення на майно боржника або може вплинути іншим чином на майнові активи боржника, і такий контроль має здійснюватися з моменту відкриття виконавчого провадження та до його завершення чи закриття провадження у справі про банкрутство боржника.

Щодо порядку одночасного (спільного) розгляду заяв ініціюючих кредиторів про відкриття провадження у справі про банкрутство, які надійшли до господарського суду до дня підготовчого засідання

Постанова судової палати з розгляду справ про банкрутство КГС у складі ВС від 06.07.2022 у справі № 913/288/21

Ініціюючий кредитор, який першим подав заяву про відкриття провадження у справі про банкрутство до дня початку функціонування Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи, у разі обґрунтованості такої заяви, **має легітимні очікування щодо призначення арбітражного керуючого, який зазначений у його заяві**, що прямо узгоджується з положеннями п. 2-1 Прикінцевих та перехідних положень КУзПБ.

Одночасний розгляд заяв про відкриття провадження у справі про банкрутство, який передбачений ч. 4 ст. 39 Кодексу України з процедур банкрутства **полягає у тому**, що у разі коли до проведення підготовчого засідання до господарського суду від різних кредиторів надійшло декілька заяв про відкриття провадження у справі про банкрутство щодо одного і того боржника, **господарський суд у підготовчому засіданні розглядає заяву, яка надійшла першою, і лише після встановлення необґрунтованості (необхідності повернення без розгляду) першої заяви розглядає по суті наступні заяви про відкриття провадження у справі про банкрутство.**

Наведене свідчить про те, що приписи ч. 5 ст. 38, ч. 4 ст. 39 Кодексу України з процедур банкрутства визначають порядок дій господарського суду у підготовчому засіданні на розгляді якого перебувають декілька заяв про відкриття провадження у справі про банкрутство щодо одного і того боржника, що надійшли від різних кредиторів за умови, коли одна з заяв (яка подана першою) повертається без розгляду.

Приписи ст. 38 Кодексу України з процедур банкрутства не визначають у якості підстави повернення заяви про відкриття провадження у справі про банкрутство обставину обґрунтованості раніше поданої заяви про відкриття провадження у справі про банкрутство до заяв, які подані пізніше.

Оскільки заяви про відкриття провадження у справі про банкрутство, які подані пізніше, не підлягають розгляду по суті у підготовчому засіданні у зв'язку з обґрунтованістю раніше поданої заяви про відкриття провадження у справі про банкрутство, а також беручи до уваги те, що такі заяви, у відповідності до ч. 1 ст. 38 Кодексу України з процедур банкрутства, не можуть бути повернуті без розгляду, з урахуванням того, що у вказаних заявах зазначаються, на виконання вимог абз. 1 ч. 3 ст. 34 Кодексу України з процедур банкрутства, відомості про розмір вимог кредитора до боржника, для дотримання приписів ч. 2 ст. 47 Кодексу України з процедур банкрутства, **слід призначати до розгляду у попередньому засіданні грошові вимоги кредиторів до боржника, що містяться в приєднаних до матеріалів справи заявах про відкриття провадження у справі про банкрутство, які надійшли пізніше.**

Щодо розгляду заяв різних ініціюючих кредиторів, які надійшли до різних господарських судів

Постанова судової палати з розгляду справ про банкрутство КГС у складі ВС від 26.04.2023 у справі № 904/2154/22

Територіальна юрисдикція справи про банкрутство юридичних осіб за критерієм місцезнаходження боржника у випадку відкриття провадження у справі про банкрутство юридичних осіб має визначатись на дату подання кредитором заяви про відкриття провадження у справі про банкрутство відповідно до реєстраційних даних боржника. Відповідно, днем подання цієї заяви є день безпосереднього подання заяви в суд першої інстанції, здавання її його на пошту чи подання іншими відповідними засобами зв'язку.

Умовою розгляду по суті кожної із заяв про відкриття провадження у справі про банкрутство боржника, що надійшли від різних заявників, зі здійсненням дослідження та оцінки обґрунтованості вимог цих кредиторів до боржника, зокрема, і на предмет підтвердження підстав для відкриття провадження у справі про банкрутство у випадках, передбачених Законом (частина 5 статті 38 та абзац другий частини четвертої статті 39 КУзПБ), є, насамперед, дотримання порядку розгляду тих заяв, що календарно надійшли пізніше ніж перша із них (яка прийнята судом до розгляду).

Поява справи-“двійника” про банкрутство цього ж боржника в іншому суді, спричинена зміною боржником свого місцезнаходження у період між прийняттям заяви та підготовчим засіданням суду у первісній справі, на якому вирішується відповідне питання про відкриття провадження, є результатом або недобросовісного користування правами боржника на визначення свого місцезнаходження, або його недобросовісної процесуальної поведінки (неповідомлення суду про наявність в іншому суді справи про банкрутство або заяви про відкриття провадження у справі про банкрутство).

Якщо місцевий господарський суд прийняв до свого розгляду заяву про відкриття провадження у справі про банкрутство з додержанням правил територіальної юрисдикції (підсудності), то заява має бути ним розглянута у підготовчому засіданні навіть у разі перереєстрації боржником свого місцезнаходження у ЄДР.

Щодо підтвердження грошових вимог до боржника розпискою

Постанова судової палати з розгляду справ про банкрутство КГС у складі ВС від 01.03.2023 у справі № 902/221/22

У справах про неплатоспроможність існує певна відмінність у розгляді та визнанні господарським судом грошових вимог кредиторів до боржника, що виникли на підставі боргової розписки, від вирішення спору у позовному провадженні про стягнення заборгованості за борговою розпискою.

Зазначена відмінність, серед іншого, полягає у тому, що визнання господарським судом вимог певного кредитора породжує відповідні правові наслідки, що впливають на права інших кредиторів цього боржника у процедурі неплатоспроможності. При цьому, у вказаній категорії справ існує ризик обопільної недобросовісної поведінки певного кредитора та боржника щодо створення фіктивної (неіснуючої, штучної) заборгованості останнього за борговою розпискою задля збільшення кількості голосів цього кредитора на зборах кредиторів та можливості впливу на саму процедуру неплатоспроможності фізичної особи, зокрема й у питанні формування та реалізації ліквідаційної маси боржника, що, у кінцевому результаті, впливатиме на обсяг задоволених вимог.

Беручи до уваги зазначені мотиви, судова палата дійшла висновку, що задля унеможливлення загрози визнання господарським судом фіктивної кредиторської заборгованості до боржника, на кредитора-фізичну особу, як заявника грошових вимог на підставі боргової розписки, покладається обов'язок підвищеного стандарту доказування у разі виникнення вмотивованих сумнівів сторін у справі про неплатоспроможність фізичної особи щодо обґрунтованості вимог такого кредитора.

У разі вмотивованих сумнівів інших кредиторів щодо реальності (дійсності) такої заборгованості, обґрунтування грошових вимог до боржника самим лише договором позики та/або борговою розпискою у справі про неплатоспроможність фізичної особи може бути недостатнім.

Необхідним, у такому випадку, може бути також документальне підтвердження джерел походження коштів, наданих фізичною особою-кредитором у позику фізичній особі-боржнику, подання інших додаткових доказів наявності між кредитором (позикодавцем) та боржником (позичальником) зобов'язальних правовідносин за відповідним договором позики.

У разі ж ненадання зазначеним кредитором сукупності необхідних доказів на обґрунтування своїх вимог, зокрема щодо підтвердження реальності грошового зобов'язання, господарський суд відмовляє у визнанні таких вимог у справі про неплатоспроможність фізичної особи.

Не досліджуючи дійсність відповідного правочину, що виходить за межі предмета розгляду заяви кредитора з грошовими вимогами до боржника, господарський суд у справі про неплатоспроможність фізичної особи, вирішуючи питання про належне документальне підтвердження кредиторських вимог за борговою розпискою, може надати правову оцінку реальності (дійсності) таких зобов'язань на підставі інших доказів, що підтверджують/спростовують фінансову спроможність цього кредитора щодо надання відповідної позики.

(Вимоги кредитора ФО заявлені на суму 5 000 000,00 грн на підставі розписки при тому, що за останніх 10 років сукупний розмір доходу становить 788 489,00 грн)

Верховний Суд Олександр Банасько. Актуальна судова практика Верховного Суду в справах про банкрутство

Щодо підтвердження розміру вимог кредитора електронними доказами та банківською випискою

Постанова КГС у складі ВС від 23.03.2023 у справі № 910/3105/21

Розрахунок заборгованості самостійно, за відсутності первинних документів, не може вважатися доказом, який підтверджує суму видачі банком кредиту позичальнику, суми траншів кредиту, дату коли саме та яка сума кредитних коштів була повернута позичальником банку за відображенням у ньому періодом і як наслідок загальну суму боргу.

Виписки по особовому рахунку (картковому рахунку) можуть бути належним доказом заборгованості щодо тіла кредиту за кредитним договором, який суду необхідно оцінити відповідно до вимог процесуального закону при перевірці доводів про реальне виконання кредитного договору.

Наявні в кредитора грошові вимоги до боржника можуть підтверджуватися електронними доказами у справі, поданими з урахуванням вимог та правил визначеними ГПК України для подання таких доказів.

Тлумачення статей 73, 77, 96 ГПК України свідчить, що учасник справи на обґрунтування своїх вимог і заперечень має право подати суду електронний доказ в таких формах: 1) оригінал; 2) електронна копія, засвідчена електронним цифровим підписом; 3) паперова копія, посвідчена в порядку, передбаченому законом.

Записаний на оптичний диск (цифровий носій інформації) електронний файл, який скріплено цифровим підписом автора, може бути поданий до суду в якості оригіналу електронного документа, паперова копія якого міститься у справі.

Не є порушенням норм процесуального права нездійснення дослідження оригіналу електронного доказу за наявності в матеріалах справи паперових копій цих доказів за відсутності обґрунтованих сумнівів у їх відповідності оригіналу.

Щодо сутності підвищеного стандарту доказування у справах про банкрутство

Постанова КГС у складі ВС від 22.12.2022 у справі № 910/14923/20

Для запобігання необґрунтованих вимог до боржника та порушень цим прав його кредиторів до доведення обставин, пов'язаних із виникненням заборгованості боржника-банкрута, пред'являються *підвищені вимоги*.

Сутність підвищеного стандарту доказування у справах про банкрутство полягає, зокрема, в такому:

- перевірка обґрунтованості та розміру вимог кредиторів здійснюється судом незалежно від наявності розбіжностей щодо цих вимог між боржником та особами, які мають право заявляти відповідні заперечення, з одного боку, та кредитором, що заявив грошові вимоги до боржника, з іншого боку;
- при визнанні вимог кредиторів у справі про банкрутство слід виходити з того, що **визнаними можуть бути лише вимоги, щодо яких подано достатні докази наявності та розміру заборгованості**;
- під час розгляду заяви кредитора з грошовими вимогами до боржника у справі про банкрутство **визнання боржником або арбітражним керуючим обставин, якими кредитор обґрунтовує свої вимоги (частина перша статті 75 ГПК України), саме по собі не звільняє іншу сторону від необхідності доведення таких обставин в загальному порядку**.

Запроваджений законодавцем підвищений стандарт доказування у справах про банкрутство для кредиторів приводить у випадку ненадання заявником-кредитором сукупності необхідних документів на обґрунтування своїх вимог **до прийняття рішення судом про відмову у визнанні таких вимог та включенні їх до реєстру вимог кредиторів**.

4. Позовна давність.

Щодо застосування відповідно до частини третьої статті 267 ЦК України строку позовної давності на підставі заяви лише сторони та/або іншого кредитора у справі про банкрутство

Постанова судової палати з розгляду справ про банкрутство КГС у складі ВС від 09.09.2021 у справі № 916/4644/15

У справі про банкрутство при розгляді кредиторських грошових вимог до боржника застосовуються загальні норми цивільного законодавства про позовну давність, визначені у главі 19 "Позовна давність" ЦК України.

Тлумачення частин п'ятої, шостої статті 23 Закону про банкрутство (частин п'ятої, шостої статті 45 КУзПБ з 21.10.2019) у взаємозв'язку зі статтею 256, частинами третьою, четвертою статті 267 ЦК України свідчить, що **стороною, яка може зробити заяву про застосування позовної давності під час розгляду грошових вимог кредитора в процедурі розпорядження майном боржника, слід розуміти інших кредиторів, боржника та розпорядника майна боржника.**

Кредитор наділений правом звернутися до суду із заявою про застосування позовної давності під час розгляду грошових вимог кредиторів у процедурі розпорядження майном боржника:

- 1) у разі розгляду заявлених вимог кредиторів до боржника в період дії Закону про банкрутство від 19.01.2013 – **з моменту визнання його вимог боржником чи господарським судом;**
- 2) у разі розгляду заявлених вимог кредиторів до боржника в період дії КУзПБ – **з моменту подання ним заяви про визнання грошових вимог до боржника.**

Щодо застосування відповідно до частини третьої статті 267 ЦК України строку позовної давності на підставі заяви лише сторони та/або іншого кредитора у справі про банкрутство

Постанова судової палати з розгляду справ про банкрутство КГС у складі ВС від 09.09.2021 у справі № 916/4644/15

У справі про банкрутство при розгляді кредиторських грошових вимог до боржника застосовуються загальні норми цивільного законодавства про позовну давність, визначені у главі 19 "Позовна давність" ЦК України.

Тлумачення частин п'ятої, шостої статті 23 Закону про банкрутство (частин п'ятої, шостої статті 45 КУзПБ з 21.10.2019) у взаємозв'язку зі статтею 256, частинами третьою, четвертою статті 267 ЦК України свідчить, що **стороною, яка може зробити заяву про застосування позовної давності під час розгляду грошових вимог кредитора в процедурі розпорядження майном боржника, слід розуміти інших кредиторів, боржника та розпорядника майна боржника.**

Кредитор наділений правом звернутися до суду із заявою про застосування позовної давності під час розгляду грошових вимог кредиторів у процедурі розпорядження майном боржника:

- 1) у разі розгляду заявлених вимог кредиторів до боржника в період дії Закону про банкрутство від 19.01.2013 – **з моменту визнання його вимог боржником чи господарським судом;**
- 2) у разі розгляду заявлених вимог кредиторів до боржника в період дії КУзПБ – **з моменту подання ним заяви про визнання грошових вимог до боржника.**

Щодо перебігу позовної давності за позовами арбітражного керуючого про визнання договору недійсним та її зупинення на період дії мораторію

Постанова судової палати з розгляду справ про банкрутство КГС у складі ВС від 11.02.2020 у справі № 10/5026/995/2012

Ні Закон про банкрутство (положення якого втратили чинність), ні чинний Кодекс України з процедур банкрутства не встановлюють спеціальних норм про позовну давність (у тому числі щодо звернення до суду арбітражного керуючого із заявою про визнання недійсними правочинів, укладених боржником), при визначенні початку перебігу позовної давності у спорі за вимогами боржника/арбітражного керуючого не допускається врахування як обставин (дати) порушення провадження у справі про банкрутство, так і дати призначення (заміни кандидатури) арбітражного керуючого (розпорядника майна, керуючого санацією, ліквідатора). Отже, до цих правовідносин застосовуються загальні норми позовної давності.

Визначення початку перебігу строку позовної давності з дня, коли саме арбітражний керуючий у справі про банкрутство дізнався про оспорюваний правочин, не відповідає наведеним правилам застосування норми матеріального права.

Для юридичної особи як сторони правочину (договору тощо) днем початку перебігу позовної давності слід вважати день вчинення правочину, оскільки він збігається із днем, коли особа довідалася або могла довідатися про порушення свого права за цим правочином.

Наведене в п. 2 ч. 1 ст. 263 ЦК України загальне правило щодо зупинення позовної давності не поширюється на вимоги та правовідносини, що не пов'язані з грошовими вимогами кредиторів у справі про банкрутство, а тому закріплене в ч. 3 ст. 19 Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» положення щодо зупинення позовної давності не може застосовуватися як передбачена законом підстава у межах зазначеного загального правила, а саме до всіх інших правовідносин та спорів, що виникають у справі про банкрутство і не пов'язані зі спором про грошові вимоги кредиторів.

Щодо поважних причин пропуску позовної давності.

Вирішуючи питання про поважність причин пропуску позовної давності при зверненні особи (позивача) до суду за захистом порушеного права у спорі, стороною якого є боржник, що розглядається у межах справи про банкрутство, суди мають виходити з їх об'єктивного, а не суб'єктивного характеру, тобто з обставин, які підтверджують ці причини та вказують на існування об'єктивної перешкоди для боржника своєчасно звернутися за захистом порушеного права.

З огляду на положення ст. 13 ЦК України («Межі здійснення цивільних прав») суд має враховувати добросовісність поведінки як позивача (заявника), так і відповідача протягом всього періоду з моменту виникнення права на захист порушеного права (право на позов) і до моменту звернення з позовом, зважати на характер спірних правовідносин між сторонами, особливості їх нормативного регулювання (надані сторонам права та покладені на них обов'язки тощо).

КГС ВС дійшов висновку, що у спорі, який вирішується у справі про банкрутство, обставини відкриття провадження у справі про банкрутство та призначення арбітражного керуючого самі по собі (за відсутності інших обставин) не можуть розглядатися судами як виняток, свідчити про об'єктивність перешкоди для заявника звернутися до суду за захистом порушеного права у межах позовної давності, і, відповідно, бути поважною причиною пропуску цього строку.

Щодо перебігу позовної давності за вимогами ліквідатора банкрута про витребування майна в порядку ст. 388 ЦК України

Постанова КГС у складі ВС від 09.04.2020 у справі № 10/Б-743

Щодо позовної давності за вимогами ліквідатора банкрута та початку перебігу позовної давності.

Порушення права та підтвердження такого порушення судовим рішенням не є тотожними поняттями. Закон не пов'язує перебіг позовної давності з ухваленням судового рішення про порушення права особи. Тому перебіг позовної давності починається від дня, коли позивач довідався або міг довідатися про порушення його права, а не від дня, коли таке порушення було підтверджене судовим рішенням.

Закон також не пов'язує перебіг позовної давності за вимогами про вилучення майна з виндикаційним позовом ані з укладенням певних правочинів щодо майна позивача, ані з фактичним переданням майна порушником, який незаконно заволодів майном позивача, у володіння інших осіб.

Початок перебігу позовної давності за вимогами про витребування майна в порядку ст. 388 ЦК України обчислюється з моменту, коли особа дізналася про вибуття свого майна у володіння іншої особи, яка згодом його відчужила добросовісному набувачу, а не з моменту набуття добросовісним набувачем права власності на майно.

Щодо переривання позовної давності.

Позовна давність переривається шляхом пред'явлення позову саме на ту частину вимог (право на яку має позивач), що визначена ним у його позовній заяві. Що ж до вимог, які не охоплюються пред'явленим позовом, та до інших боржників, то позовна давність щодо них не переривається. Обов'язковою умовою переривання позовної давності шляхом пред'явлення позову також є дотримання вимог процесуального закону щодо форми та змісту позовної заяви, правил предметної і суб'єктної юрисдикції та інших, порушення яких перешкоджає відкриттю провадження у справі.

Не перериває перебігу такого строку й подання позову з недодержанням правил підсудності, а також з іншим предметом спору та з іншими матеріально-правовими підставами.

Щодо початку перебігу позовної давності за вимогами про покладення на третіх осіб субсидіарної відповідальності

Постанова КГС ВС від 02.09.2020 у справі № 923/1494/15

Саме детальний аналіз ліквідатором фінансового становища банкрута у поєднанні з дослідженням підстав виникнення заборгованості боржника перед кредиторами у справі про банкрутство дозволить йому виявити наявність чи відсутність дій засновників (учасників, акціонерів) або інших осіб, у тому числі керівника боржника, щодо доведення до банкрутства юридичної особи.

Заява про покладення субсидіарної відповідальності може бути подана ліквідатором до суду в разі, коли буде встановлена недостатність майна боржника для повного задоволення вимог кредиторів у справі про банкрутство (абз. 2 ч. 5 ст. 41 Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом»).

За наявності ознак банкрутства боржника з вини його засновників (учасників, акціонерів) або інших осіб, у тому числі з вини керівника боржника, для забезпечення реалізації принципу безсумнівної повноти дій ліквідатора у ліквідаційній процедурі ліквідатор подає заяву про покладення субсидіарної відповідальності не раніше ніж після завершення реалізації об'єктів ліквідаційної маси та здійснення розрахунків з кредиторами у результаті проведення такої реалізації у ліквідаційній процедурі та за недостатності коштів для повного погашення кредиторської заборгованості банкрута.

Розмір зазначених вимог визначається з різниці між сумою вимог кредиторів і ліквідаційною масою (абз. 1 ч. 5 ст. 41 Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом»).

Прийняття господарським судом постанови про визнання боржника банкрутом є тією обставиною, яка свідчить, що ліквідатор довідався або міг довідатися про наявність ознак доведення до банкрутства юридичної особи – боржника з вини його засновників (учасників, акціонерів) або інших осіб, у тому числі з вини керівника боржника, які мають право давати обов'язкові для боржника вказівки чи мають можливість іншим чином визначати його дії.

5. Визнання недійсними правочинів.

Щодо визнання правочину недійсним, як такого що направлений на уникнення звернення стягнення на майно боржника (франдаторність)

Постанова судової палати з розгляду справ про банкрутство КГС у складі ВС від 24.11.2021 у справі № 905/2030/19 (905/2445/19)

Договір, який укладений з метою уникнути виконання договору та зобов'язання зі сплати боргу, є зловживанням правом на укладання договору та розпорядження власністю, оскільки унеможлиблює виконання зобов'язання і завдає шкоди кредиторю. Такий договір може вважатися франдаторним та може бути визнаний судом недійсним за позовом особи, право якої порушено, тобто кредитора.

Судова палата вважає за необхідне розмежовувати кваліфікацію фіктивних та франдаторних правочинів.

Фіктивний правочин, на відміну від франдаторного, виключає наявність наміру створити юридичні наслідки в момент його вчинення, що, в свою чергу, унеможлиблює виникнення будь-яких майнових наслідків, оскільки такий правочин їх не породжує. Оскільки на підставі фіктивного правочину відсутня можливість передачі майна, *restitutio in integrum* виключається юридичною конструкцією фіктивного правочину. Якщо ж буде встановлено, що така передача *de facto* відбулася, такий правочин не може бути кваліфікований як фіктивний, і тому норма статті 234 ЦК України не підлягає застосуванню, адже фіктивний правочин *de jure* не породжує будь-яких правових наслідків. В свою чергу, правові наслідки визнання фіктивного правочину недійсним встановлюються законами (ч. 3 ст. 234 ЦК України).

Франдаторні угоди – це угоди, що завдали шкоди боржнику (як приклад, угода з метою виведення майна). Мета такого правочину в момент його укладання є прихованою, але проявляється через дії або бездіяльність, що вчиняються боржником як до, так і після настання строку виконання зобов'язання цілеспрямовано на ухилення від виконання обов'язку.

Франдаторним може виявитися будь-який правочин, що здійснюється між учасниками господарських правовідносин, який укладений на шкоду кредиторам, отже, такий правочин може бути визнаний недійсним в порядку позовного провадження у межах справи про банкрутство відповідно до статті 7 КУзПБ на підставі пункту б частини першої статті 3 ЦК України як такий, що вчинений всупереч принципу добросовісності, та частин третьої, шостої статті 13 ЦК України з підстав недопустимості зловживання правом, на відміну від визнання недійсним фіктивного правочину, лише на підставі статті 234 ЦК України.

Щодо визнання договору купівлі-продажу цінних паперів недійсним (фraudаторність)

Постанова КГС у складі ВС від 19.01.2023 у справі № 925/1248/21(925/111/22)

Правочини, які укладаються учасниками цивільних відносин, повинні мати певну правову та фактичну мету, яка не має бути очевидно неправомірною та недобросовісною.

Для класифікації правочину як fraudаторного має значення фактична участь боржника у ньому як одного з учасників вольових дій, направлених на виведення майна боржника з метою незадоволення вимог одного або декількох його кредиторів у легальній судовій процедурі.

Однією із форм такої участі боржника є вчинення ним, за наявності в нього невиконаних зобов'язань та заборгованості перед іншими кредиторами, правочину **зadля нарощування обсягу наявних кредиторських зобов'язань та в майбутнього формування кредиторської заборгованості із заінтересованим кредитором (так званий "дружній кредитор")**.

Учинення боржником, **за наявності у нього невиконаних зобов'язань перед кредитором та неможливості їх виконання**, правочину з придбання ним активу – цінних паперів, операції з яким не віднесені до видів його діяльності, свідчить про формальний характер такої заборгованості та її фактично штучне нарощення **zadля збільшення боргових зобов'язань боржника та включення цієї заборгованості до реєстру вимог кредиторів, як наслідок, зумовлює зменшення конкурсної маси боржника за рахунок якої здійснюється задоволення вимог інших кредиторів**.

Такий правочин за участі боржника своїм правовим наслідком вчинення **очевидно має вплив на розмір задоволених вимог кредитора, які задовольняються за рахунок конкурсної маси та реалізацію ним прав у справі про банкрутство, обсяг наявності яких (зокрема кількісний склад голосів на зборах та комітеті кредиторів) перебуває в залежності від наявних в нього визнаних судом вимог до боржника**.

Кредитор як особа, в якій наявний інтерес у справі про банкрутство – збільшення ліквідаційної маси боржника та задоволення за рахунок неї його грошових вимог до боржника, має право на звернення до суду з заявою про визнання недійсним правочину боржника, який було вчинено до відкриття провадження у справі про банкрутство боржника з підстав, передбачених нормами ЦК України, ГК України чи інших законів.

Договір купівлі-продажу цінних паперів не може використовуватися учасниками цивільного обороту для уникнення сплати боргу боржником **шляхом штучного нарощування кредиторської заборгованості, створення переваг для задоволення вимог "дружнього" кредитора на шкоду іншим своїм кредиторам** і як наслідок порушення встановленої законом черговості або пропорційності задоволення вимог окремого класу кредиторів та створенні преференцій у задоволенні вимог певного кредитора на шкоду іншим кредиторам боржника, внаслідок чого **виникає ризик незадоволення вимог інших кредиторів**. Тому правопорядок не може залишати поза реакцією такі дії, які хоч і не порушують конкретних імперативних норм, але є очевидно недобросовісними та зводяться до зловживання правом.

Верховний Суд Олександр Банасько. Актуальна судова практика Верховного Суду в справах про банкрутство

Щодо визнання недійсним договору фінансової допомоги (прогонка)

Постанова КГС у складі ВС від 07.12.2022 у справі № 910/2128/20 (910/16719/21)

Ліквідатор стверджував про неодноразове перерахування грошових коштів керівництвом ТОВ "Наш Полюс" між юридичними особами, які пов'язані між собою за складом їх учасників, серед яких є і ТОВ "Клінкер-2000", що, в свою чергу, є ознаками фродаторності правочину, а саме спірного Договору.

6. Субсидіарна та солідарна відповідальність.

Судова практика щодо субсидіарної відповідальності

Щодо покладання субсидіарної відповідальності за зобов'язаннями боржника на засновника та керівника іншої юридичної особи

Постанова КГС у складі ВС від 22.04.2021 у справі № 915/1624/16

Тлумачення частини п'ятої статті 41 Закону про банкрутство (до 21.10.2019), частини другої статті 61 КУзПБ (від 21.10.2019) свідчить про відсутність заборони для покладення субсидіарної відповідальності на суб'єктів відповідальності, якщо на час порушення/здійснення провадження у справі про банкрутство їх повноваження припинились.

Не може бути підставою для відмови у задоволенні заяви ліквідатора про покладення субсидіарної відповідальності неналежність обраного ним способу захисту інтересів боржника та кредиторів з огляду на відсутність спростування (оскарження) відповідних дій (спростування презумпції правомірності правочину, оскарження ухвалених юридичною особою рішень тощо), оскільки визначальним у застосуванні цієї відповідальності із урахуванням правової конструкції частини п'ятої статті 41 Закону про банкрутство, частини другої статті 61 КУзПБ є використання особою належних їй суб'єктивних прав на шкоду інтересам боржника та кредиторів, що призвело до неплатоспроможності боржника, а не спростування правомірності прийнятих нею рішень, вчинених дій та правочинів тощо.

(Покладено субсидіарну відповідальність на засновників та керівників товариства боржника та новоутвореного товариства на яке було виведено єдиний ліквідний актив – об'єкт нерухомого майна в розмірі 3 190 062,79 грн (95 000,00 Євро)

Щодо солідарної відповідальності керівника боржника

Постанова КГС у складі ВС від 09.06.2022 у справі № 904/76/21

Тлумачення норм статей 13, 92 ЦК України у взаємозв'язку з положеннями статті 34 КУзПБ свідчить, що керівник боржника зобов'язаний діяти добросовісно, розумно не лише по відношенню до юридичної особи, а й щодо кредиторів та враховуючи права та законні інтереси останніх, зокрема, повинен своєчасно їх інформувати про стан неплатоспроможності боржника, сприяти їм в отриманні такої інформації, що має вплив на прийняття ними рішень щодо порядку взаємодії з боржником.

Невиконання керівником вимог абзацу першого частини шостої статті 34 КУзПБ щодо звернення до суду в місячний строк за наявності визначених цією нормою підстав із заявою про відкриття провадження у справі про банкрутство боржника свідчить по суті про недобросовісне приховування ним від кредиторів інформації щодо незадовільного майнового становища боржника.

Така поведінка керівника боржника має наслідком нерозумне та недобросовісне прийняття неплатоспроможним боржником додаткових боргових зобов'язань за умов, коли не можуть бути виконані існуючі, свідому неможливість задоволення боржником вимог нових кредиторів від яких були приховані дійсні факти, і як наслідок виникнення збитків в цих кредиторів введених в оману щодо стану платоспроможності боржника.

Щодо солідарної відповідальності керівника боржника

Постанова КГС у складі ВС від 09.06.2022 у справі № 904/76/21

Тлумачення абзацу другою частини шостої статті 34 КУЗПБ із застосуванням філологічного та логічного способів його інтерпретації для цілей покладення на керівника боржника, у разі допущення ним порушення вимог наведених в абзаці першому цієї норми, солідарної відповідальності за незадоволення вимог кредиторів дозволяє виокремити такі **два взаємопов'язаних між собою етапи порядку її застосування**:

I етап – розгляд господарським судом питання наявності підстав для покладення на керівника боржника солідарної відповідальності, що передбачає з'ясування дотримання керівником боржника вимог абзацу першого цієї норми, в тому числі наявності ознак загрози неплатоспроможності, моменту виникнення загрози неплатоспроможності боржника, належного та своєчасного виконання відповідного обов'язку керівником боржника тощо;

II етап – звернення кредиторів (після встановлення ухвалою суду порушення зі сторони керівника боржника) з грошовими вимогами (попередньо визнаними судом) до керівника боржника та розгляд їх судом.

Розгляд вимог про стягнення грошових коштів з керівника боржника на підставі приписів частини шостої статті 34 КУЗПБ, як і вимог про покладення солідарної відповідальності, **здійснюється за правилами ГПК України в порядку визначеному статтею 7 КУЗПБ у межах справи про банкрутство, в т.ч. із урахуванням можливості застосування процесуального інституту об'єднання позовів (стаття 173 ГПК України).**

Приймаючи до уваги принцип конкурсного імунітету, не допускається стягнення кредитором(-ами) з керівника боржника грошових коштів в рахунок індивідуального погашення заявлених вимог поза межами конкретної конкурсної процедури.

7. Ліквідаційна процедура.

Щодо затвердження ліквідаційного балансу та закриття провадження у справі

Розгляд питання про застосування субсидіарної відповідальності за доведення до банкрутства є дуже важливим на завершальній стадії ліквідаційної процедури, а саме коли ліквідатор вчинив всю повноту дій у ліквідаційній процедурі і ця повнота дій є безсумнівною для кредиторів. **Звернення ліквідатора до господарського суду про покладення на винних осіб субсидіарної відповідальності за доведення до банкрутства є частиною принципу безсумнівної повноти дій у ліквідаційній процедурі** (постанова КГС ВС від 28.08.2018 у справі № 927/1099/13).

Відсутність з'ясування обставин можливості покладення субсидіарної відповідальності за зобов'язаннями боржника у разі недостатності майна боржника є не здійснення ліквідатором всієї повноти заходів спрямованих на виявлення активів боржника (постанова КГС ВС від 12.09.2019 у справі № 914/3812/15).

Крім того, необхідно зазначити, що **вимоги до третіх осіб, які несуть субсидіарну відповідальність за доведення боржника до банкрутства є частиною аналізу фінансового становища банкрута та вжиття всієї повноти заходів спрямованих на виявлення активів боржника** (постанова КГС ВС від 17.07.2019 у справі № 903/636/17).

Без розгляду питання про субсидіарну відповідальність осіб винних у доведенні до банкрутства, господарський суд позбавлений можливості з дотриманням принципу повноти дій ліквідатора розглянути його звіт та ліквідаційний баланс.

Щодо повноти дій ліквідатора

Постанова КГС у складі ВС від 02.09.2021 у справі № 910/3438/13

КУзПБ передбачена певна сукупність дій, яку необхідно вчинити ліквідатору в ході ліквідаційної процедури та перелік додатків, які додаються до звіту ліквідатора і є предметом дослідження в судовому засіданні за підсумками ліквідаційної процедури, що проводиться за участю кредиторів (комітету кредиторів); подання звіту та ліквідаційного балансу здійснюється ліквідатором за наслідком всіх проведених ним дій в ході ліквідаційної процедури.

Обов'язком ліквідатора є здійснення всієї повноти заходів спрямованих на виявлення активів боржника, при цьому ні у кого не повинен виникати обґрунтований сумнів, щодо їх належного здійснення (**принцип безсумнівної повноти дій ліквідатора у ліквідаційній процедурі**).

Звернення ліквідатора до господарського суду про покладення на винних осіб субсидіарної відповідальності за доведення боржника до банкрутства є частиною принципу безсумнівної повноти дій у ліквідаційній процедурі.

Оскільки частина друга статті 61 КУзПБ не визначає ознак доведення до банкрутства, які можуть стати підставою для покладення субсидіарної відповідальності на винних осіб саме **детальний аналіз ліквідатором фінансового становища банкрута у поєднанні з дослідженням ним підстав виникнення заборгованості перед кредиторами та сукупності правочинів, інших юридичних дій, що сприяли виникненню кризової ситуації, її розвитку і переходу в стадію банкрутства боржника** дозволить ліквідатору банкрута виявити ознаки доведення до банкрутства у діях засновників (учасників, акціонерів) або інших осіб, у тому числі керівника боржника.

Щодо повноти дій ліквідатора у справах про неплатоспроможність фізичних осіб

Постанова КГС у складі ВС від 18.11.2021 у справі № 915/2487/19

КУзПБ передбачена певна сукупність дій, яку необхідно вчинити ліквідатору в ході ліквідаційної процедури та перелік додатків, які додаються до звіту ліквідатора і є предметом дослідження в судовому засіданні за підсумками ліквідаційної процедури, що проводиться за участю кредиторів (комітету кредиторів); подання звіту та ліквідаційного балансу здійснюється ліквідатором за наслідком всіх проведених ним дій в ході ліквідаційної процедури.

Обов'язком ліквідатора є здійснення всієї повноти заходів спрямованих на виявлення активів боржника, при цьому ні у кого не повинен виникати обґрунтований сумнів, щодо їх належного здійснення (**принцип безсумнівної повноти дій ліквідатора у ліквідаційній процедурі**).

Завданням ліквідатора у ліквідаційній процедурі є не проста констатація факту відсутності майна, а дієвий і належний пошук майна банкрута. Отже, під час ліквідаційної процедури, ліквідатор має здійснювати заходи спрямовані на пошук, виявлення і повернення майна, яке перебуває у третіх осіб. Крім того, ліквідатор має здійснювати обґрунтовані і логічні дії, а також здійснювати запити до відповідних органів, з врахуванням минулої діяльності банкрута. При цьому, кількість запитів не є критерієм якості роботи ліквідатора.

Зазначені висновки було сформовано Верховним Судом **щодо здійснення процедури ліквідації юридичних осіб**, водночас, **колегія суддів зауважує на доцільності врахування зазначеного принципу також при розгляді справ про неплатоспроможність фізичних осіб**, враховуючи, що відповідно до статті 113 Кодексу України з процедур банкрутства провадження у справах про неплатоспроможність боржника - фізичної особи, фізичної особи - підприємця здійснюється в порядку, визначеному цим Кодексом для юридичних осіб, з урахуванням особливостей, встановлених цією Книгою.

Щодо затвердження ліквідаційного балансу

Постанова КГС у складі ВС від 29.07.2021 у справі № 910/23011/16

Заперечуючи звіт ліквідатора та ліквідаційний баланс боржника з підстав неналежного виконання ліквідатором боржника своїх обов'язків у ліквідаційній процедурі та неповноти здійснених ним заходів у цій процедурі, **кредитор** або інша особа з урахуванням положень частини шостої статті 61 КУзПБ, статей 13, 74 ГПК України **має довести, що ці порушення з боку ліквідатора мали місце та призвели до недотримання порядку здійснення ліквідаційної процедури**, і тим самим вплинули на формування ліквідаційної маси і на задоволення вимог кредиторів, відтак - на результати ліквідаційної процедури боржника, а подальше провадження у справі про банкрутство в контексті збільшення судових витрат у справі та застосування додаткових інструментів задля задоволення вимог кредиторів є виправданим.

Участь кредитора, зокрема конкурсного, не може бути формальною. Будучи учасником провадження у справі про банкрутство **кредитор наділений широким обсягом прав та повноважень**, в тому рахунку правом на звернення до суду в межах провадження у справі про банкрутство із заявою про визнання недійсними правочинів боржника (стаття 42 КУзПБ), звернення зі скаргою на дії (бездіяльність) ліквідатора (частина шоста статті 61 КУзПБ), визнання недійсним правочину, вчиненого з порушенням порядку підготовки та проведення аукціону (стаття 73 КУзПБ), **реалізуючи які він має діяти своєчасно та у належний спосіб.**

Під час здійснення провадження у справі про банкрутство **кредитор в силу наявних у нього прав не може безумовно покладатися у здійсненні дій з оскарження правочинів чи інших дій направлених на виявлення, повернення майна банкрута, лише на ліквідатора.** Як особа зацікавлена у задоволенні наявних в нього грошових вимог до боржника у повному обсязі, **кредитор має діяти розсудливо та проявляти уважність щодо стану своїх прав**, зокрема цікавитися вжитими ліквідатором діями у ліквідаційній процедурі та заходами направленими на виявлення, розшук та повернення майна банкрута, ефективністю таких заходів та вчиняти, за наявності в нього необхідного обсягу прав та повноважень, дії направлені на визнання правочинів боржника недійсними, визнання недійсним правочину, вчиненого з порушенням порядку підготовки та проведення аукціону, оскарження дій (бездіяльності) ліквідатора щодо вжитих ним заходів у ліквідаційній процедурі тощо. Саме від таких дій кредитора залежить досягнення основної мети його участі у справі про банкрутство - задоволення (погашення) його вимог.

Справи на розгляді судової палати для розгляду справ про банкрутство КГС у складі ВС у 2023 році

Справа № 924/1277/20 – щодо застосування частини 2 статті 44 КУзПБ у контексті дії пункту 1–2 розділу «Прикінцеві та перехідні положення КУзПБ та Закону України "Про внесення зміни до розділу "Прикінцеві та перехідні положення" Кодексу України з процедур банкрутства" № 1944-IX від 14.12.2021 щодо наслідків спливу 170-денного строку розпорядження майном.

Справа № 904/5743/20 – щодо визначення моменту виникнення грошових зобов'язань боржника щодо сплати податкових платежів за неузгодженими податковими повідомленнями-рішеннями.

Справа № 910/23952/15 – чи має розмір вимог Банку до майнового поручителя (щодо якого відкрито провадження у справі про банкрутство) відповідати розміру грошових вимог (визнаних судом) кредитора (Банка) до основного боржника (щодо якого порушено провадження у справі про банкрутство) та чи є економічні втрати кредитора, спричинені інфляцією та коливанням валютних курсів, грошовими вимогами, які підлягають включенню в реєстр вимог кредиторів у справі про банкрутство іпотекодавця – майнового поручителя, за умови, якщо розмір вимог того ж кредитора до боржника за основним зобов'язанням вже визначено судом у справі про банкрутство такого боржника за основним зобов'язанням.

Справа № 908/1957/21 – щодо підсудності справ, у яких відповідачами є як ДПС України (центральний орган виконавчої влади), так і її відокремлений підрозділ.

Справа № 910/20057/16 – щодо можливості розгляду в межах справи про банкрутство справи позовного провадження з вимогами до боржника (яка була відкрита раніше справи про банкрутство) з предметом спору щодо звернення стягнення на предмет іпотеки шляхом продажу такого предмета іпотеки на прилюдних торгах в межах виконавчого провадження.

Справа № 915/1097/20 – щодо процесуальної дієздатності особи на оскарження судових рішень, яка на момент прийняття ухвали про відкриття провадження у справі про банкрутство за заявою боржника не мала статусу кредитора.



Верховний
Суд

Дякую за увагу!